

УДК 930.253(477.83):94(477.8)"14/17"

Б. І. ПЕТРИШАК*

ДО ІСТОРІЇ ПУБЛІЧНОГО НОТАРІАТУ У ЛЬВОВІ XVI ст.: ПРОЦЕДУРА ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРИСЯГИ

Публічний нотаріат становив вагоме політичне та культурне явище на західноукраїнських землях XIV–XVI ст. Публікація документа призначення та присяги публічного нотарія містить цінну інформацію про коло осіб, які мали право номінувати нотаріїв, про основні права та обов'язки нотарія, сферу його повноважень та діяльності.

Ключові слова: публічний нотарій; присяга; призначення; канцелярія.

Історія державних установ в українській історіографії останнім часом дедалі частіше потрапляє до кола актуальних дослідницьких завдань. При цьому поза розглядом часто залишаються установи, які мали менше політичне значення в історії, однак більший культурний потенціал. До таких установ можна віднести й інститут публічного нотаріату. Попри своє значне поширення на західноукраїнських землях кінця XIV–XVIII ст., він досі залишається недослідженим явищем в українській історіографії, хоча мав великий вплив на важливі сфери життя суспільства. Публічні нотарії як персонал церковних канцелярій (консисторських, капітульних тощо) тісно співпрацювали з канцеляріями міст і містечок. Нотаріальні документи, створені ними, містять цінну інформацію про діяльність канцелярій різних установ, первісних архівів. Вони дозволяють відтворювати списки писарів та публічних нотаріїв установ великих і малих міст. Міські канцелярії з початку свого існування тісно взаємодіяли з публічним нотаріатом, міські писарі нерідко виконували обов'язки публічних нотаріїв. Документи, виставлені публічними нотаріями, дають великий матеріал історикам мистецтва, адже часто зображення нотаріальних знаків є мистецькими творами і мають, окрім змістового навантаження, ще й суто естетичні, мистецькі цінності. Не можна заперечувати також значення явища публічного нотаріату для загального розвитку культури. Нотарії, які переважно були найосвіченішими людьми свого часу, зробили значний вклад в історію

* *Петришак Богдана Ігорівна* – кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу використання інформації документів Центрального державного історичного архіву України, м. Львів.

культури, оскільки вони були авторами багатьох публіцистичних, політичних, художніх творів, збирачами бібліотек, пошанувачами писемного слова.

Попри появу останнім часом низки підручників українських авторів про історію нотаріату в цілому¹, вони (що зумовлено специфікою видання) не достатньо повно висвітлюють давній період початків нотаріату, приділяючи цій проблемі досить мало уваги. Це можна пояснити тим, що зазвичай автори цих посібників за професією юристи, які надають більшого значення юридичній, а не історичній складовій дослідження. Крім того вони переважно розглядають існування українського нотаріату в нотаріальній системі Російської імперії, оминаючи питання поширення цього явища на західноукраїнських землях у нотаріальних системах Польського Королівства та Речі Посполитої. Окремі публікації українських дослідників наразі лише починають розвивати тему історичного аспекту нотаріату².

Натомість у польській історіографії судовий нотаріат потрапив у поле зору істориків ще з першої половини ХХ ст.³ Публічними нотаріями вперше ґрунтовно зайнявся Сильвіуш Мікуцький, опрацювавши питання початків нотаріату на польських землях⁴ та призначення нових нотаріїв у краківській і львівській дієцезіях⁵. Значну увагу проблемі нотаріату приділив автор підручника з дипломатики Станіслав Кентжинський⁶. У другій половині ХХ ст. нотаріатом Великопольщі й питаннями номінації займався Антоні Гонсьоровський⁷. Загалом публічні нотарії середньовічної Польщі дочекалися свого дослідника в особі Кшиштофа Скупенського, монографія якого була присвячена історії виникнення та розвитку нотаріату у Польському Королівстві⁸. Його ж перу належать статті про кар'єру нотаріїв, причини появи цього інституту на польських землях, проблеми термінології понять канцелярського середовища, нотаріальні знаки тощо⁹. У співавторстві з правником Доротою Малець К. Скупенський написав підручник, присвячений давньому періоду історії сучасного нотаріату¹⁰. Ще кілька істориків розглядали окремі питання, пов'язані з цією темою – нотаріальні знаки, промоція майбутніх майстрів пера в різних навчальних закладах тощо¹¹.

Явище публічного нотаріату було відоме на землях Польського Королівства ще з XIV ст. Публічний нотаріат – це правовий інститут, носії якого – нотаріуси – були уповноважені державою здійснювати і посвідчувати юридичні акти, надаючи їм публічної сили. Видавець документу (публічний нотарій) засвідчував, що в його присутності обидві сторони або виконали певну юридичну дію, або визнали, що така дія між ними вже відбулася¹². Першого відомого польського публічного нотарія призначив архієпископ Якуб Свінка у Гнезно в 1284–1287 рр., а в XIV ст. у Польщі вже відомо близько 180 нотаріїв¹³. Поширювався публічний нотаріат насамперед через церкву, котра намагалась закріпити

свою владу з допомогою подібних організаційних структур, її практична діяльність потребувала нотаріального інституту, який діяв згідно з канонічним правом. Нотаріальний інструмент документував різні стадії судового процесу перед духовною владою, починаючи від постанови прокуратора і закінчуючи вироком, у цій формі також писалися апеляції та трансумувалися перекладні документи¹⁴. У Львові вперше з публічним нотарієм ми зустрічаємось наприкінці XIV ст. – це Лаврентій, син Дідка з Сандомира¹⁵. Як вдалося дослідити, він суміщав обов'язки публічного нотарія і міського писаря упродовж 1391–1399 рр.¹⁶

Важливим питанням у дослідженні публічного нотаріату є проблема номінації нових нотаріїв і затвердження їхніх обов'язків. У який спосіб це відбувалося, ким, які функції були делеговані майбутнім нотаріям – ось коло основних питань, порушених у цій публікації, вивчення котрих дозволить дослідникам нотаріату вийти на ширший рівень досліджень.

На думку К. Скупенського, на польських землях у середньовіччі нотарії номінувались двома владами: або папою, або імператором Священної Римської імперії. Однак лише щодо кількох нотаріїв можна підтвердити факт їхнього безпосереднього призначення папою¹⁷, натомість немає жодного польського нотарія, призначеного безпосередньо імператором. Отже, логічним є припущення, що абсолютна більшість нотаріїв здобували свій уряд через посередництво делегованих папою/імператором осіб.

Досліджуючи це коло осіб, знову ж таки К. Скупенський дійшов висновку, що спочатку нотаріїв призначали єпископи (зокрема, починаючи від Якуба Свінки), зазвичай ті, котрі паралельно виконували функції папських колекторів¹⁸. Згодом, з припиненням функціонування уряду колектора, – папські легати¹⁹.

Ще одними папськими делегатами, котрі мали право призначати публічних нотаріїв, були комеси²⁰ Латеранського палацу (*comites sacri Lateranensis palatii apostolica auctoritate*), а також делеговані ними віцекомеси (заступники)²¹. На землях Польського Королівства вони з'являються досить пізно, в 1480-х рр. Всього за XV ст. істориком С. Мікуцькому та К. Скупенському вдалося ідентифікувати близько 110 комесів та віцекомесів²².

Загалом у монографії К. Скупенського добре простежено ситуацію з призначеннями нотаріїв до кінця XV ст. Зазвичай історик подає і приклади для теренів Львова. Однак пізніші часи залишаються абсолютно недослідженими в цьому плані, хоча впродовж подальших століть, очевидно, роль нотаріату трансформувалась. Натомість на землях Руського воєводства у XVI ст. бачимо продовження існування публічного нотаріату в традиційних формах – завірення заповітів, праця в церковних канцеляріях тощо, тому цікавим є порівняння ситуації з номінацією у

Польському Королівстві XIV–XV ст. і виявлення спільного/відмінного.

Публікований документ, що дає можливість досліднику відповісти на ці запитання, зберігається у Центральному державному історичному архіві України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України) у колекції грамот на пергаменті²³. Він дозволяє прослідкувати ситуацію, що склалась з призначенням нотаріїв у XVI ст.²⁴ Документ становить акт призначення каноніком Станіславом зі Львова клірика Львівської дієцезії Яна зі Львова, сина Георгія, на уряд публічного нотарія та присягу останнього.

Отож, розглянемо основні моменти номінації. У нашому випадку адмісію (ще так називали призначення) майбутнього нотарія здійснив Станіслав зі Львова, канонік і кустош церкви св. Мартина в Щепужі, професор теології, віцекомес комеса Латеранського палацу Павла з Планки. Як помітно, продовжується традиція призначення нотаріїв цими папськими делегатами. Сама особа Павла з Планки є маловідомою дослідникам. Наприклад, він фігурував у 1503 р. в документі трансумпту булли папи Юлія II, однак через втрачений текст неможливо реконструювати його зміст²⁵. Натомість про Станіслава зі Львова відомо більше. У 1530 р. він фігурує як Станіслав Менда зі Львова, вікарій та генеральний львівський офіціал²⁶, у 1538 р. – як канонік львівського кафедрального костелу та генеральний офіціал²⁷. Як зазначав К. Скупенський, очевидно, в колі кожної з кафедральних капітул неважко було знайти особу з повноваженнями призначення нотарія²⁸.

Насамперед нотарію надавалася повна свобода і можливість “без права і мандату в усіх містах, землях, містечках, замках, селах, передмістях та інших місцях по всьому світу” створювати різного типу документи, такі як декрети, контракти, заповіти та ін. Далі йшла сама формула присяги, яка була однаковою, вважаємо, для публічних нотаріїв будь-якого призначення. К. Скупенський підтвердив це на польському матеріалі до кінця XV ст.²⁹, а ми мали змогу порівняти з українським першої половини XVI ст.

Після номінації та присяги нотарія йому вручали ознаки його уряду – перо, каламар та папір³⁰.

Документ уклав публічний нотарій Станіслав Улевський, син Яна, засвідчивши його нотаріальним інструментом, тобто підписом та зображенням свого нотаріального знаку, який мав такий вигляд: хрест з обвитою навколо нього літерою “S”, що знаходився на постаменті з трьох східців, на яких написи: “I. M. A. // S I de P // S R”³¹.

Ще одним важливим елементом процедури призначення нотарія було власноручне створення його нотаріального інструмента, тобто малюнку нотаріального знаку з формулою підпису. В останній вказувались імена нотарія та його батька (Я, N., син N.), територіальне походження, влада, яка номінувала нотарія, його духовні свячення та ін.³² Нотаріальний знак – це, як правило, власноручний малюнок но-

тарія пером. Зазвичай він складався з трьох частин – голови, шийки та підстави³³. Зображення мало певний символізм, наприклад, містило релігійні символи, елементи гербів тощо. Дослідники досі розходяться в трактуванні того, чим був знак для нотарія – особистим чи урядовим символом, свого роду клейнодом³⁴. Ян зі Львова обрав для свого знаку зображення герба Гоздава (подвійна лілія), зверху якого – хрест, сам знак був розміщений на чотирьох східцях з написом: “IESVS // CRISTVS // MARIA // I. G. S.”. Вперше цей знак нотарій зобразив на звороті документа про свою номінацію, у нижньому лівому куті³⁵. Згодом у актах львівського магістрату зустрічаємо дещо зредукований малюнок – сплюснутий, без написів на східцях³⁶.

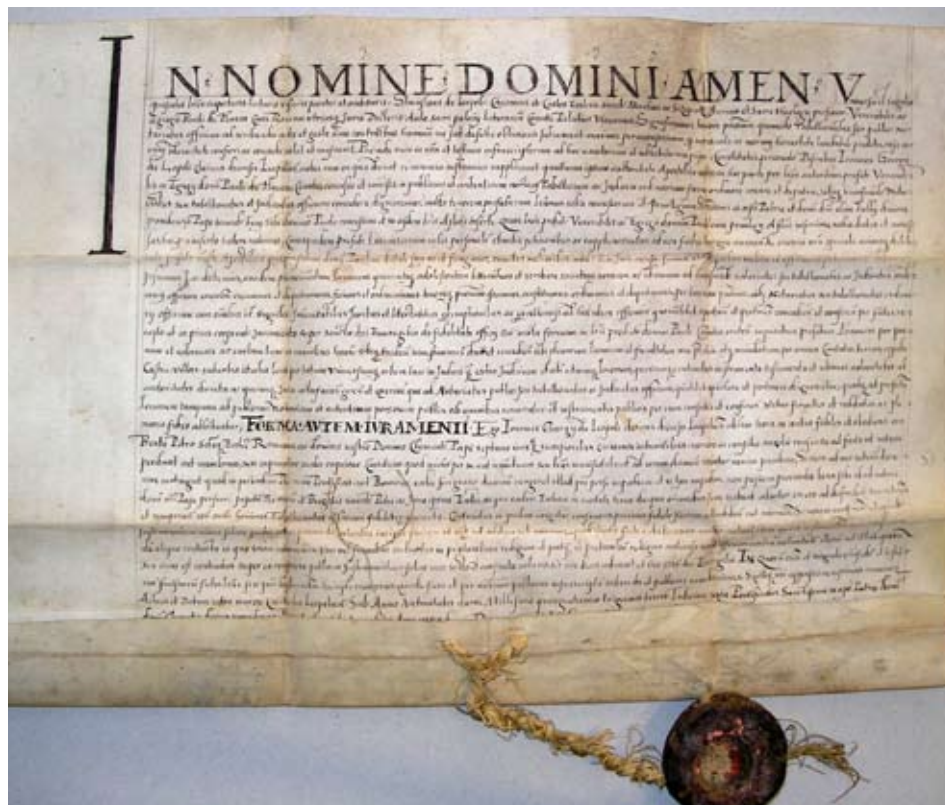
Після завершення процедури новопризначений нотарій Ян почав виконувати свої обов’язки. Зі слідами його діяльності зустрічаємося в документах львівської міської канцелярії. Перша зі збережених міських книг заповітів частково велася саме Яном зі Львова. Про це маємо згадку з 1546 р.³⁷ Одночасно у книзі запису індуктів і протоколів спірних і кримінальних справ лавничого суду нотарієм вписано заповіт краківського купця та міщанина Яна Клічовського³⁸. З 1559 р. існує ще один запис у книзі заповітів, зроблений Яном³⁹. На цьому інформація про нотарія вичерпується.

Отже, як спостерігаємо, фактично процедура призначення і присяги публічного нотарія не зазнала яких-небудь змін протягом століть. Як коло осіб, які мали право на номінацію цього урядника, так і класична формула присяги XIV–XV ст. залишаються тими ж, що свідчить про певне збереження класичних норм і процедур з початку існування нотаріату.

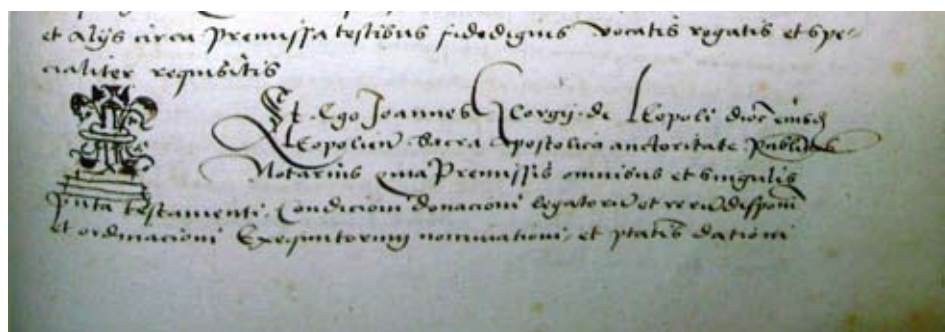
* * *

При публікації документа застосовано такі археографічні засади. Текст передано максимально наближено до мови оригіналу. Згідно з правилами класичної латинської мови, уніфікується написання літер *y* та *ii*, *u* та *v*; впорядковується написання великої літери та знаків пунктуації; розкриваються в квадратних дужках всі скорочення і лігатури. Зберігаються варіанти написання, характерні для цієї епохи (*praesencium/praesentium*, *sarcione/cartione*). При перекладі у звиклих дужках подані слова для кращого розуміння тексту.

¹ Пасічник С. Г. Нотаріат в Україні. – К., 2001 ; Радзівська Л. К., Пасічник С. Г. Нотаріат в Україні: Навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; За відп. ред. Л. К. Радзівської. – К., 2001 ; Комаров В. В., Баранкова В. В., Малюга Л. В., Федорченко Н. В. Нотаріат в Україні. – К., 2006; Сміян Л. С., Нікітін Ю. В., Хоменко П. Г. Нотаріат в Україні. Навч. посіб. (2-е вид., стереотип.) / За ред. Ю. В. Нікітіна. – К., 2008 ; Дьякович М. М. Нотаріальне право України. Навч. посіб. – К., 2009.

Грамота на пергаменті про призначення публічним нотарієм клірика
Львівської дієцезії Яна зі Львова (1533 р.)
ЦДІАЛ України, ф. 131 (Колекція грамот на пергаменті), оп. 1, спр. 383, арк. 1

Нотаріальний знак публічного нотарія Яна зі Львова (1546 р.)
ЦДІАЛ України, ф. 52 (Магістрат міста Львова), оп. 2, спр. 236, с. 1197

² Ясінська Л. Е. Становлення та розвиток інституту нотаріату в Україні (історико-правовий аспект): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2005; *Петришак Б.* Публічні нотарії у канцелярському середовищі Львова другої половини XIV–XVI ст. // *Limes*. – Rzeszów, 2010 (у друці).

³ *Drzewiecki H.* *Studia i materiały do dziejów notariatu w Polsce*. – Warszawa, 1928.

⁴ *Mikucki S.* Początki notariatu publicznego w Polsce // *Przegląd Historyczny*. – Warszawa, 1937–38. – Т. XXXIV. – S. 10–26.

⁵ *Mikucki S.* Mianowanie notariuszy publicznych imperiali auctoritate w diecezjach krakowskiej i lwowskiej w wieku XV // *Studia historyczne ku czci S. Kutrzeby*. – Kraków, 1938. – Т. I. – S. 289–328.

⁶ *Kętrzyński S.* *Zarys nauki o documentie polskim wieków średnich*. – Warszawa, 1934. – Т. I.

⁷ *Gąsiorowski A.* Admisje notariuszy publicznych w Wielkopolsce u schyłku wieków średnich // *Spółczesność Polski średniowiecznej*. – Warszawa, 1992. – Т. V. – S. 267–275; *Ejusd.* Mieszczanie w notariacie publicznym późnośredniowiecznej Polski // *Czas, przestrzeń, praca w dawnych miastach. Studia ofiarowane H. Samsonowiczowi w 60-ą rocznicę urodzin*. – Warszawa, 1991. – S. 343–349; *Ejusd.* Notariusze publiczni w Wielkopolsce schyłku wieków średnich. Katalog admisyj w Gnieźnie i w Poznaniu 1420–1500. – Poznań, 1993.

⁸ *Skupieński K.* *Notariat publiczny w średniowiecznej Polsce*. – Lublin, 2002. – Wyd. 2-e.

⁹ *Skupieński K.* Bertold z Raciborza i Mikołaj ze Strzelc. Kariery śląskich notariuszy publicznych w pierwszej połowie XIV wieku // *Kultura średniowieczna Śląska. Pierwiastki rodzime i obce* / Pod red. K. Bobowskiego. – Wrocław, 1993. – S. 5–13; *Ejusd.* Biurokracja w średniowiecznej kancelarii? // *Drogą historii. Studia ofiarowane profesorowi Józefowi Szymańskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin* / Pod red. P. Dymmela, K. Skupieńskiego i B. Trelińskiej. – Lublin, 2001. – S. 205–212; *Ejusd.* Miejsce notariatu publicznego wśród środków realizacji programu politycznego arcybiskupa Jakuba Świnki // *Kwartalnik Historyczny*. – Warszawa; Poznań, 1990. – R. XCVI. – Z. 3–4. – S. 63–84; *Ejusd.* Notariusze i notariat w Polsce średniowiecznej // *Kultura piśmienna średniowiecza i czasów nowożytnych: problemy i konteksty badawcze* / Pod red. P. Dymmel, B. Trelińska. – Lublin, 1998. – S. 165–182; *Ejusd.* “Notarius” a “subcancelarius”. Uwagi o hierarchii urzędników kancelaryjnych w Polsce dzielnicowej // *Homines et societas. Czasy Piastów i Jagiellonów. Studia historyczne ofiarowane A. Gąsiorowskiemu w 65-ą rocznicę urodzin*. – Poznań, 1997. – S. 419–427; *Ejusd.* O znaku notarialnym jako źródle poznania polskiej heraldyki średniowiecznej // *Discernere vera ac falsa. Prace ofiarowane Józefowi Szymańskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*. – Lublin, 1992. – S. 231–243.

¹⁰ *Malec D., Skupieński K.* *Notariat Polski. Historia i współczesność*. – Warszawa, 2006.

¹¹ *Janik A.* Notariusze publiczni promowani w Akademii Zamojskiej w latach 1607-1767 // *Studia Źródłoznawcze*. – Warszawa; Poznań, 1977. – Т. 22. – S. 167–178; *Koczerska M.* *De manu, signo et nomine*, czyli o krakowskich notariuszach publicznych w późnym średniowieczu // *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane A. Gieysztorowi w 50-cie pracy naukowej*. – Warszawa, 1991. – S. 191–206.

¹² *Mikucki S.* Początki... – S. 12.

¹³ *Skupieński K. Miejsce... – S. 63–84; Ejusd. Notariat... – S. 34–35, 37.*

¹⁴ *Koczerska M. De manu... – S. 193.*

¹⁵ *Zimorowicz J. B. Viri illustres civitatis Leopoliensis, Metropoliae Russiae, collecti per Bartholomaeum Zimorowicz, consulem Leopoliensem // Opera quibus res gestae urbis Leopoli illustrantur ex mandato senatus eiusdem civitatis / Ed. C. J. Heck. – Leopoli, 1899. – P. 314.*

¹⁶ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie (далі – AGZ). – Lwów, 1872. – Т. III. – S. 108–110.

¹⁷ *Skupieński K. Notariat... – S. 92.*

¹⁸ Загальну історію цього уряду див.: *Ptaśnik J. Kolektorzy kamery apostołskiej w Polsce Piastowskiej. – Kraków, 1907.* Наприклад, у Львові одним з перших папських колекторів був міський писар і одночасно публічний нотарій Пйотр Вольфрам (*Петрушаак Б. Львівський період діяльності Петра Вольфрама (1402–1407 pp.) // Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura: Urzędy, urzędnicy, instytucje / Studia z dziejów Lwowa pod red. K. Karolczaka i L. T. Sroki. – Kraków, 2010. – Т. VII. – S. 177–194.*)

¹⁹ *Skupieński K. Notariat... – S. 92.*

²⁰ Комес – начальник папського двору.

²¹ *Skupieński K. Notariat... – S. 93.*

²² *Skupieński K. Notariat... – S. 99.*

²³ ЦДІАЛ України, ф. 131 (Колекція грамот на пергаменті), оп. 1, спр. 383, арк. 1.

²⁴ Публікований документ також поданий до друку в збірці документів про державну службу (Історія державної служби в Україні. У 5 т. / Відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій. – К., 2009. – Т. 3), однак без коментарів. Історія потрапляння документа до архіву невідома, однак він вже згадується у предметно-іменному покажчику до групи фасцикулів з 1930-х рр. (ЦДІАЛ України, ф. 52, оп. 2, спр. 1346, с. 640 ; спр. 1358, с. 34, 68).

²⁵ Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові 1233–1799 / Уклад. О. А. Купчинський, Е. Й. Ружицький. – К., 1972. – С. 151 (№ 307).

²⁶ Там само. – С. 208 (№ 420).

²⁷ Там само. – С. 229 (№ 466).

²⁸ *Skupieński K. Notariat... – S. 101.*

²⁹ Ibid. – S. 104.

³⁰ Ibid. – S. 105.

³¹ ЦДІАЛ України, ф. 131, оп. 1, спр. 383, арк. 1 ; Каталог... – С. 219 (№ 444).

³² *Skupieński K. Notariat... – S. 79–80.*

³³ *Skupieński K. O znaku... – S. 232.*

³⁴ *Koczerska M. De manu... – S. 198.*

³⁵ ЦДІАЛ України, ф. 131, оп. 1, спр. 383, арк. 1зв.

³⁶ Там само, ф. 52 (Магістрат міста Львова), оп. 2, спр. 236, с. 1197.

³⁷ Там само, спр. 334, с. 4.

³⁸ Там само, спр. 236, с. 1197–1200.

³⁹ Там само, спр. 335, с. 30.

№ 1

**Призначення каноніком Станіславом зі Львова клірика
Львівської дієцезії Яна зі Львова, сина Георгія,
на уряд публічного нотарія та присяга останнього**

1533 р., листопада 11

In nomine Domini amen. Universis et singulis presentes l[itte]ras in specturis, lecturis visuris pariter et auditoris, Stanislaus de Leopoli, canonicus et custos ecclesie Sancti Martini in Sczepusz¹ arcium et Sacre theologie professor. Venerabilis ac egregii Pauli de Planca Curis Romani, utriusque juris doctoris, aule Sacri palatii lateranen[sis] comitis palatini vicecomes. Significamus tenore p[raese]ncium, quomodo tabellionatus seu publici notariatus officium ad scribenda acta et gesta sine contractus hominu[m] ne sub defectu oblivionis subiacerent maxime per necessarium quod iuris vite ac morum honestate laudabile p[re]ditis, visa eorum idoneitate conferri ac concedi solet et consuevit. Proinde cum in n[ost]ra et testium infrascriptorum ad hoc vocatorum et adhibitorum p[raese]ncia, constitutus personal[ite]r discretus Ioannes Georgii de Leopoli clericus diocesis Leopoliensis, nobis cum ea qua decuit reverencia instancius supplicavit quatinus ipsum auctoritate Apostolica nobis in hac parte per l[itte]ras autenticas prefati venerabilis ac egregii domini Pauli de Planca, comitis, concessa et com[m]issa, in publicum et autenticum notariatum tabellionem ac iudicem ordinarium facere, ordinare, creare et deputare, sibiq[ue] huiusmodi notariatus seu tabellionatus et iudicatus officium concedere dignaremur, iuxta tenorem prefatarum l[itte]rarum nobis concessarum et privilegium sanctissimi in x[rist]o Patris et domini d[omi]ni olim Iulii² divina providencia Pape secundi tum sibi domino Paulo concessum et in eisdem l[itte]ris Apostolicis inferte. Quas l[itte]ras prefati venerabilis ac egregii domini Pauli cum privilegii Apostolici insercione nobis datas et concessas, hic pro inserto habere volumus, cuiusquidem prefati Ioannis coram nobis personal[ite]r stantis petitionibus ac supplicationibus ad nos factis benigne annuen[do] de sciencia n[ost]ra speciale, animoq[ue] deliberato prefata auctoritate Apostolica qua prefatum domini Paulum dotati sumus de finigimur, omnibus melioribus modo via iure causa forma stillo quibus melius et efficacius poterimus ac debemus possumus officium exercen[do] creavimus et deputavimus, fecimus et ordinavimus tenoreq[ue] p[raese]ncium facimus, constituimus, ordinamus et deputamus, per tenorem p[raese]ncium, sibi notariatus seu tabellionatus ordinarii officium cum omnibus et singulis immunitatibus iuribus et libertatibus exemptionibus ac excellenciis ad hoc idem officium quomodolibet spectan[do] et pertinen[do] conceden[do] et conferen[do] per p[raese]ntes, recepto ab eo prius corporali iuramento super Sancta Dei Evangelia de fidelitate officii sui iuxta formam, in l[itte]ris predicti domini Pauli comitis conten[do] in quantum prefatum Ioannem per pennam et calamare ac cartam tunc in manibus tenen[do] sibiq[ue] traden[do] investivimus dan[do] et conceden[do] sibi plenariam licenciam et facultatem sive p[raesen]tatem atq[ue] mandatum, per omnes civitates, terras, oppida, castra, villas, suburbia et alia loca per totum universumq[ue] orbem tam in iudicio quam extra iudicium et alia ubicunq[ue] locorum, quoscunq[ue] contractus instrumenta, testamenta, et ultimas voluntates, et auctoritates, decreta ac quecunq[ue] iura, acta facien[do], geren[do] et exercen[do], que ad notariatus publici seu tabellionatus ac iudicatus officium, quomodolibet spectare et pertinere dignosci-

tur, quodq[ue] ad prefatu[m] Ioannem tanquam ad publicum notarium et autenticam personam publice ab omnibus recurratur, et instrumentis publicis per eum confectis et conficien[do] stetur firmiter et reddatur ac plenaria fides adhibeatur. **Forma autem iuramenti**³. Ego Ioannes Georgii de Leopoli clericus diocesis Leopoliensis ab hac hora, inantea fidelis et obediens ero beato Petro S[an]cteq[ue] eccl[es]ie Romane, ac domino nostro domino Clementi⁴ Pape septimo eiusq[ue] successoribus canonice intransibus, non ero in consilio, auxilio consensu vel facto ut vitam perdant aut membrum, seu capiantur mala capcione. Consilium, quod michi per se aut nuntium seu l[itte]ras manifestabunt, ad eorum dam[p]nu[m] scienter nemini pandam, si vero ad mei noticia[m] devenire contingat quod in periculum Romani pontificis aut Romane eccl[es]ie seu grave dam[p]nu[m] vergeret, illud pro posse impediam, et si hoc impedire non possem, procurabo bona fide id ad noticia[m] domi[ni] n[ost]ri pape perferri, papatu[m] Romanu[m] et regalia sancti Petri ac iura ipsius eccl[es]ie, si qua eadem ecclesia in civitate terra de qua oriundus sum habeat, adiutor eis ero ad defenden[dum] seu retinen[dum] et recuperan[dum] con[tra] om[n]es homines, tabellionatus officium fideliter exercebo, contractus, in quibus exigitur consensus parcium, fidel[ite]r faciam, nil adden[do] vel minuen[do]. Si vero in conficien[do] aliquod instrumentum unius solius partis sit requirenda voluntas, hoc ip[s]u[m] faciam, ut scilicet nil addam vel minuam, quod mutet facti substantiam contra voluntatem ipsius, instrumentu[m] non conficiam de aliquo contractu, in quo sciam intervenire vim vel fraudem, contractus in protocolium redigam, et postq[uam] in protocoliu[m] redigero, maliciose non differam contra voluntate[m] illoru[m] vel illius, quoru[m] seu cuius est contractus super eo conficere publicum instrumentum, salvo meo iusto et consueto salario, sic me deus adiuvet et hoc S[an]cta Dei euangelia. In quoru[m] om[n]i et singuloru[m] fide[m] et testi[m]oniu[m] p[rae]missoru[m] p[raese]ntes l[itte]ras seu p[raese]ns instrum[en]tu[m] huius[mo]di creacionis exinde fieri et per no[t]arium publicum infrascriptu[m] subscribi et publicari mandavimus, sigilliq[ue] n[ost]ri appensione iussimus comuniri. Actum et datum intra muros civitatis Leopoliensis sub anno nativitatis domi[ni] millesimo quingentesimo trigesimo tercio. Indicione sexta Pontificatus Sanctissimi in x[rist]o Patris domi[ni] domi[ni] Clementis divina providencia Pape Septimi feliciter moderni anno ipsius decimo die vero Veneris undecima novembris presen[s] venerabilibus honorabilibus et nobil[ibus] Cristino Trzesta⁵, Nicolao Ponyatovuski⁶, Paulo de Tluszcz⁷ arcium bacc[alare]o, canonicis eccl[es]ie metropolitane leopolien[sis], Martino⁸ plebano in Nysznow⁹, Nicolao Raysti¹⁰ et aliis q[ua]m pluribus testibus ad premissa rogatis et requisitis¹¹.

ЦДАЛ України, ф. 131, оп. 1, спр. 383, арк. 1.

¹ Щепуж – місто.

² Юлій II – Папа Римський (1503–1513).

³ Виділено у документі.

⁴ Клемент VII – Папа Римський (1523–1534).

⁵ Треста (Тшеска) Крістін – канонік львівського кафедрального костелу.

⁶ Понятовський (Понятовський) Миколай – канонік львівського кафедрального костелу.

⁷ Павло з Тлущець – бакалавр мистецтв, канонік львівського кафедрального костелу.

⁸ Мартин з Нишова – плебан.

⁹ Нишів – не ідентифіковано.

¹⁰ Райсті Миколай – особа не ідентифікована.

¹¹ Далі йде нотаріальний знак і засвідчення нотарія Станіслава, сина Яна Улевського з Панькович.

№ 1

Призначення каноніком Станіславом зі Львова клірика Львівської дієцезії Яна зі Львова, сина Георгія, на уряд публічного нотарія та присяга останнього

В ім'я Господа, аминь. Всім загалом та кожному зокрема, цією грамотою, тим, хто спостерігає, читає, дивиться і слухає, ми, Станіслав зі Львова, канонік і кустош церкви св. Мартина в Щепужі і професор теології, віцекомес вельмишановного та видатного Павла з Планки, доктора обох прав, Римської курії та комеса Латеранського палацу, повідомляємо змістом цієї грамоти, що табеліонат або уряд публічного нотарія для написання актів і діянь, які без контракту з людьми забуттю підлягають, через необхідність, що правом на життя і звичаєм належної поваги наділені, з огляду на їхню придатність визначати і допускати є вільний і наділений звичаєм. Передбачливо з вашою та нижче підписаних свідків присутністю, для цього скликаних і запрошених, особисто визначений Ян, (син) Георгія зі Львова, клірик львівської єпархії, нами поданий, папським призначенням через автентичні грамоти вельмишановним та видатним Павлом з Планки, комесом, визнаний і уповноважений на публічного та автентичного нотарія-табелліона і звичайного суддю, вчинений, установлений, створений і призначений, і собі таким чином нотаріат або табеліонат і уряд судді прийняти визнається гідним, змістом даної грамоти нами підтвердженої і булли найсвятішого в Христі покійного Папи Юлія II, і підтвердження Павла та доручення відповідної апостольської грамоти. Ці грамоти вищезгаданого вельмишановного та видатного Павла з вписаною апостольською грамотою нам дані і визнані, зараз вписати хочемо, щоб напевно згаданого Яна, перед нами особисто прибулого, від просьб і благань до нас надісланих, за нашою ласкавою згодою і з особистого відома, і надати та звільнити згаданим папським призначенням, яке згаданий Павло подарував наостанок, всіма кращими способами, правом, звичаєм, формою, способом, як краще та ефективніше, надаємо владу і зобов'язуємося бути в стані уряд запровадити, створюємо і призначаємо, чинимо і встановлюємо, і змістом цієї грамоти чинимо, встановлюємо, визначаємо і призначаємо, змістом цього, нотаріат або табеліонат та уряд звичайного судді, з всіма привілеями, правами і свободами, звільненнями і титулами, що до цього уряду коли-небудь належали, призначалися, признавалися і надавалися дотепер, прийнявши від нього спочатку особисту присягу на Святому Письмі про вірність своєму уряду згідно зразка, в грамоті згаданого комеса Павла підтверджено згаданому Яну про набуття тепер отриманих до рук пера, каламаря і паперу, впроваджуємо на уряд, даючи і дозволяючи йому повну свободу і можливість без права і мандату в усіх містах, землях, містечках, замках, селах, передмістях та інших місцях по всьому світу, як в суді, так і поза судом та в будь-яких інших місцях, контракти, інструменти, заповіти, останню волю, правне положення, декрети і які-небудь інші документи робити, чинити і впроваджувати, що до публічного нотаріату або табеліонату і уряду судді належним і дотичним визнається, як

до згаданого Яна, так і до публічного нотарія і окремої особи публічно від всіх повертається, і публічні інструменти, ним виконані і до виконання поставлені і приведені, повну правомочність мають. **Далі зразок присяги.** Я, Ян, (син) Георгія зі Львова, клірик львівської єпархії, від цієї години і надалі вірним і зобов'язаним буду святому Петру та святій Римській Церкві, і пану нашому Папі Клименту VII та його наступникам, згідно з канонічним правом обраним, буду радити і допомагати словом або дією, аж поки життя не втратиться, або частина тіла, або набуду поганой слави. Раду, мені особисто або через посланців чи грамоти оголошену, нікому свідомо не розголошу, якщо ж до мене прийде щось пов'язане з небезпекою для римського понтифікату або римської Церкви, або тяжким злочином, цьому за можливості перешкоджатиму, і якщо перешкодити не зможу, постараюсь це до відома Папи донести, папську гідність і регалії святого Петра і права Церкви в усіх землях буду захищати або утримувати і опікуватися проти всіх людей, уряд табеліонату вірно виконуватиму, контракт позваних сторін вірно укладатиму, нічого не додаючи ані не віднімаючи. Якщо ж при закінченні якого-небудь інструмента одна з сторін бажатиме щось змінити, це робиму як належить, не додаючи і не віднімаючи, щоб зроблений зміст проти волі інструменту не перешкоджав, з будь-якого контракту в який навіть включено один або частину контракту, в протокол переносити і після цього упорядковувати підступно не буду проти волі інших, але через тих, які контракт подали, публічний інструмент зі збереженням права і звичайної оплати, так мені Боже допоможи і це Святе Письмо. На дотримання та засвідчення всіх згаданих речей цією грамотою або цим інструментом, з цього приводу створеним і вищезгаданим публічним нотарієм підписаним і оприлюдненим затверджуємо, і печатку нашу наказуємо привішати. Діялося і дано у Львові року Божого 1533, шостого року понтифікату Божою опікою найсвятішого Папи Климентія VII одинадцятого листопада, в п'ятницю, у присутності вельмишановних, достойних і шляхетних Крістіна Треста, Миколая Понятовуського, Павла з Глущець, бакалавра мистецтв, каноніка львівського кафедрального собору, Мартина, плебана в Нишові, Миколая Райсті та інших численних свідків, попередньо запрошених і опитаних.

Публічний нотариат представляв собою весомое политическое и культурное явление на западноукраинских землях XIV–XVI вв. Публикуемый документ назначения и присяги публичного нотариуса содержит ценную информацию о круге лиц, которые имели право номинировать нотариусов, о главных привилегиях и обязательствах нотариуса, сфере его полномочий и деятельности.

Ключевые слова: публічний нотарій; присяга; призначення; канцелярія.

Public Notary was an important political and cultural phenomenon in Western Ukraine XIV–XVI century. There is a publication of the appointment and oath documents of public notary, that provides valuable information on the some persons who were entitled to nominate notaries, about basic rights and obligations of them, the scope of its powers and activities.

Keywords: public notary; oath; appointment; chancellery.